

จากความอยุติธรรมในการพัฒนา ฯ
ถึงการลุกขึ้นสู้ของคนภาคประชาชน
ในภาคตะวันออกกับยุทธศาสตร์ 3-4-5
From Injustice in Industrial Development
to the Rise Up of People in Eastern
Region and Strategy 3-4-5

ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว *

บทคัดย่อ

ปัญหาของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่อยุติธรรมและความไม่จริงใจของภาครัฐและกลไกราชการในการแก้ปัญหา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออก ทางเลือกสุดท้ายของประชาชนต้องลุกขึ้นสู้ด้วยขบวนการภาคประชาชนเอง ภายใต้ชื่อ "สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก" และประกาศเจตนารมณ์ในการเคลื่อนไหว ภายใต้ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 เพื่อคนตะวันออก

3 คือ 3 เป้าหมายที่จะมุ่งไป (1) การปกป้องพื้นที่และสร้างความมั่นคงทางอาหาร (2) การรักษาพื้นที่พุทธรักษา อนุรักษ์พื้นที่พุทธรักษาธรรมชาติ (3) การมุ่งสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

4 คือ การเข้าร่วมเคลื่อนไหวของและสนับสนุนปฏิบัติการใน 4 พื้นที่ (1) พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายฐานราก (2) พื้นที่นโยบายสาธารณะ (3) พื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญ (4) พื้นที่การสื่อสารประชาสัมพันธ์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

5 คือ 5 แผนปฏิบัติการเร่งด่วน (1) การริเริ่มสร้างเครือข่ายพลเมือง และสร้างสภาพพลเมืองเพื่อการปฏิรูป (2) การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายพลเมือง ในการทำข้อเสนอการปฏิรูปในแต่ละพื้นที่ (3) การเปิดใจให้อภัยที่ผ่านมา เพื่อยกระดับข้อเสนอร่วมกันและผลักดันสู่การปฏิรูปร่วมกับรัฐ (4) การสร้างสรรค รัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจสู่คนตะวันออกอย่างแท้จริง และผลักดันให้มีการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจไปสู่ประชาชนพลเมือง ให้อำนาจ พื้นที่จัดการตนเองได้มีสมดุลแห่งการปกครองในส่วนของภาคตะวันออก (5) การเปลี่ยนแปลงและกำหนดแผนพัฒนาภาคตะวันออก เพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนร่วมกัน และการผลักดันสู่การปฏิบัติจริง

คำสำคัญ : การเคลื่อนไหวภาคประชาชน, ภาคตะวันออก, ยุทธศาสตร์ 3-4-5

abstract

The injustice of industrial development, the insincere of public sectors and bureaucratic mechanism in the problem-solving have direct effected to the quality of life of people in the Eastern region. Their last possible choice is to rise up with the people movement under the name of "People's Council for reform the East region" and to announce their intentions in this movement under the "East Strategy 3-4-5" for Eastern people

3 are three goals to aim to (1) to protect areas and to build the food security (2) to rehabilitate and to conserve natural resources (3) to gear toward self-management of local community.

4 are to join and to support operations in 4 local areas (1) local community areas and foundation networks (2) public policy area (3) the area of authority in constitution (4) the areas of communication and public relation.

5 are five urgent action plans (1) to create citizens network and citizens' council for reforming (2) to develop the potential of citizens network in the reform proposals in each area (3) to open mind and to forgive the past for upgrading the proposals together and to push into the reform together with the state (4) to create the truly decentralized constitution to Eastern people and to push forward the promulgation of the decentralized constitution toward the citizens (5) to change and to determinate the development plan of Eastern region for sustainable growth together and push into the real implementation.

Keywords : People's Movement, Eastern Region, Strategy 3-4-5

“หัวใจของกั๊กหันแปดทิศ

ในพื้นที่ชุมชนจะพัฒนาอะไร

สาม...คือเส้นทางจะก้าวไป

รักษาทรัพยากรให้ยืนนาน

ชุมชนต้องจัดการตนเอง

สี่...คือพื้นที่ปฏิบัติการเป็นอาจีน

พื้นที่นโยบายสาธารณะ

ฟังเสียงประชาชนแล้วค่อยเร่ง

ห้า...ริเริ่มรับรู้เปิดใจ

สามสี่ห้า...คือลายแทงสู่งาน

รู้สิทธิรู้หน้าที่งานแก้ไข

คนตะวันออกออกบอกให้รับรู้กัน

ปกป้องพื้นที่ไว้ผลิตอาหาร

เพื่อเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ทำกิน

ใช้वादเก่งแต่คือวิถีท้องถิ่น

พื้นที่ถิ่นต้องจัดการตนเอง

เราคงจะจัดการอย่างรีบเร่ง

สิ่งควรคือพื้นที่ประชาสัมพันธ

เปลี่ยนแปลงแก้ไขสร้างสรรค์

ปฏิบัติการสภาพลเมือง...”

สุเวช ภูระหงษ์ กวีชายขอบแห่งบูรพาทิศ....

หมายเหตุของความอยู่ดีธรรมของการพัฒนา

ทิศทางการพัฒนาทุนนิยมและการพัฒนาอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ก่อรูปให้เห็นเป็นรูปธรรม หลังจากรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายชัดเจนที่จะกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค เนื่องจากผลจากการพัฒนา นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดการกระจุกตัว ทางด้านเศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาล จึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยเอาพื้นที่เป็นที่ตั้ง (Spatial Development Strategies) เพื่อกระจายความเติบโตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค โดยรัฐบาลได้คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาตามแผนฯ ดังกล่าวจำนวน 5 พื้นที่ คือ พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคใต้ (กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐกิจ, 2530, หน้า 68-70)

การพัฒนาอุตสาหกรรมในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล ตะวันออกเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย เห็นได้จากการเตรียมการเวนคืนที่ดินเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมถึง 200,000 ไร่ มีการประมาณการเงินลงทุนของเฉพาะภาครัฐในระยะแรกประมาณ 100,000 ล้านบาท รูปแบบการดำเนินงานจะเป็นการผสมผสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาคเอกชนจะเป็นผู้นำในการลงทุนภาคอุตสาหกรรม ส่วนภาครัฐจะเป็นผู้นำในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และร่วมลงทุนในอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ เช่น โครงการปุ๋ยแห่งชาติ โครงการปิโตรเคมีแห่งชาติ เป็นต้น ในขณะที่การลงทุนของภาครัฐจะเป็นการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับ การลงทุนของภาคเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายที่สนับสนุนและส่งเสริม การลงทุนในมิติต่าง ๆ เช่น การลดสิทธิประโยชน์ของการลงทุนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ขณะเดียวกันก็เพิ่มความสำคัญในการส่งเสริมและให้สิทธิประโยชน์ แก่การลงทุน ในรูปแบบต่าง ๆ ในภาคตะวันออกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการผ่อนคลาย กฎระเบียบของทางราชการ การลดภาษีการค้า และภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นต้น (กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐกิจ, 2530, หน้า 76; สุริชัย หวันแก้ว, 2549;

เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร มุขสุวรรณ, 2546, หน้า 12-13)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่ามีการขับเคลื่อนอยู่บนฐานของทฤษฎีการสร้างเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth Theory) โดยใช้การผลิตเพื่อการส่งออกเป็นตัวจักรสำคัญ โดยเทคโนโลยีประเทศไทยได้ตัวแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้จากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผลิตเพื่อส่งออก ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น เกาหลี ฮองกง สิงคโปร์ หรือจีน ยุทธวิธีที่สำคัญที่ใช้ในยุทธศาสตร์นี้ ได้แก่ การเปิดพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล การสร้างท่าเรือน้ำลึก และการสร้างนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียงกันเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ยุทธศาสตร์การเติบโตโดยการส่งออก (Export – Led Growth) ของโครงการฯ มีเป้าหมายของการพัฒนาอยู่ที่การเป็นประตูการค้าสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ทันสมัยที่สุดของโลก (วิวัฒน์ชัย อัตถาวร, 2544, หน้า 59; เสนาะ อุนากุล, 2531, หน้า 16-39) ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้พื้นที่ภาคตะวันออกโดยรวมเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดจากสังคมเกษตรกรรมและการท่องเที่ยวกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมหลักของประเทศ เช่น การเกิดเมืองอุตสาหกรรม มีการก่อสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เครือข่ายโทรคมนาคม เพื่อรองรับนิคมอุตสาหกรรม การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนจนถึงโรงงานที่จะอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ (ขวัญศิริ เจริญสุข, 2541)

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2550) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความลึกลับของแผนนโยบายการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกที่ถูกครอบงำทางเศรษฐกิจของทุนต่างชาติ ทุนชาติ ทุนรัฐ และกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในลักษณะทวิลักษณ์ (Dual economy) ระหว่างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาทุนนิยมไทย ความลึกลับของการพัฒนานี้ทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่กันระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมกันอย่างชัดเจน และนำไปสู่ปรากฏการณ์ของความอยุติธรรมและวิกฤตอันเป็นผลกระทบของการพัฒนาฯ กับประชาชนในภาคตะวันออกที่ไร้ทุน ไร้อำนาจการต่อรองในสนามอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้นใน

ภูมิภาคแห่งนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2549)

การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากการเอาัดเอาเปรียบทางชนชั้นชัดเจนมากขึ้น เมื่อปรากฏปัญหาการขาดเครดิตทรัพยากรธรรมชาติ การพังทลายของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมที่ได้ทำหน้าที่ในการก่อภูชีวิตทั้งคนและสัตว์และการอาศัยอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิต การเอาัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมจากกลุ่มทุนที่เข้มแข็งกว่าแต่ไปกระทำต่อประชาชนที่อ่อนแอกว่าโดยมีรัฐและระบบราชการร่วมมือกันสนับสนุนให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นผู้เสียภาษี สภาพปัญหาแห่งความ อยุติธรรมอันเป็นผลพวงของการพัฒนา ได้นำมาสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัญหาเชิงวัฒนธรรมที่ขยายตัวมากขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออก และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในพื้นที่ที่ถูกเรียกว่า พื้นที่ที่มุ่งการพัฒนา (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2549)

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนต้นทุนของการพัฒนาที่รัฐไม่เคยคำนึงถึง นอกจากตัวเลขทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งของกลุ่มนายทุนซึ่งเป็นพันธมิตรของรัฐ ดึงเห็นได้จากการสูญเสียในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพสังคม ชุมชน ความเป็นท้องถิ่น วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นต้นทุนของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ที่ประเมินค่าไม่ได้ และประชาชนที่ไม่ได้มีความมั่งคั่งเพียงพอที่จะเป็นผู้ลงทุนหรือแข่งขันกับทุนเอกชนขนาดใหญ่จึงกลายเป็นเพียงผู้รับผลของการพัฒนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการกลายเป็นเหยื่อของการพัฒนาอย่างไม่มีทางเลือก เพราะความสูญเสียที่เกิดขึ้น ไม่เคยถูกประเมินค่าในฐานะต้นทุนมาก่อน รัฐบาลทุกรัฐบาลที่ขับเคลื่อนโดยรัฐมนตรีและนักวิชาการ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักจึงละเลยไม่ได้นำมาคิดรวมไว้เป็นต้นทุน เมื่อเกิดความสูญเสียเกิดขึ้น ปัญหาจากความสูญเสียจึงไม่เคยส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นแต่ตัวเลขเติบโต ในทางตรงกันข้าม กลุ่มหรือผู้ที่เรียกร้องให้รัฐหันกลับมาพิจารณาปัญหา กลับกลายเป็นกลุ่มที่ขัดขวางและไม่เข้าใจแนวทางการพัฒนาของรัฐ ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออก หากแต่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ของการพัฒนาที่ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ และประเมินผลการพัฒนาจากตัวเลขการลงทุน การนำเข้า-ส่งออก รายได้เฉลี่ยต่อหัวข้อประชากร

ซึ่งเป็นวิธีการประเมินที่ฉาบฉวย

ผลจากการเร่งรัดการพัฒนาอุตสาหกรรมก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย สามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550)

1. การล่มสลายของชุมชนแบบดั้งเดิม

การล่มสลายของชุมชนดั้งเดิมที่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเวนคืนที่ดินรวมทั้งประชากรแฝงที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการอพยพของแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก พร้อมกันนั้นก็ยิ่งปรากฏการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวเห็นได้จากการที่ชุมชนต่าง ๆ มีจำนวนของประชากรแฝงรวมทั้งประชากรต่างด้าวมากกว่าประชากรดั้งเดิมของชุมชน ทำให้บางพื้นที่เกิดปัญหาชุมชนแออัด เกิดระบบการจ้างงานถูกเข้ามาแทนที่การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความเข้มแข็งของชุมชนก็ลดลง เพราะภายในชุมชนมีคนหลากหลายและผู้คนรู้สึกแปลกหน้ามากขึ้น รากของความเป็นชุมชนถูกบั่นทอน โดยคนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพัน มีวิถีปฏิบัติที่ช่วยทำให้รากนั้นดำรงอยู่ ได้อพยพออกนอกพื้นที่

นอกจากนี้ การสร้างที่อยู่อาศัยแบบใหม่ที่เป็นคอนโด หอพัก บ้านจัดสรรที่เป็นการลงทุนจากคนต่างถิ่น ก็เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนดั้งเดิมค่อย ๆ กลายเป็นชุมชนเมืองไป ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกดั้งเดิมของชุมชนและสมาชิกใหม่ ก็ยิ่งกลายเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ขณะเดียวกันความไม่รู้จักคุ้นเคยก็ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน องค์กรและสถาบันของรัฐที่เกิดขึ้นในชุมชนก็ไม่ได้เกิดมาจากการตระหนักในคุณค่าในการร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นั่นเพราะองค์กรต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดจากทางราชการ เช่น คณะกรรมการชุมชนที่ถูกคัดเลือกขึ้นมา นั้นเป็นการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองนโยบายของราชการ โดยไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้น คณะกรรมการฯ จึงไม่ได้เป็นตัวแทนท้องถิ่นแท้จริง (ชวัญศิริ เจริญทรัพย์, 2541; เดชรัตน์ สุขกำเนิด และคณะ, 2544, หน้า 31; สุริชัย หวันแก้ว และคณะ, 2543, หน้า 24) นอกจากนี้คณะกรรมการชุดใดก็ตามที่ตั้งขึ้นมาตามนโยบายก็มักจะต้องมีตัวแทนจากฝ่ายราชการเป็นประธานหรือรองประธาน ที่ทำให้ตัวแทนชุมชนและชาวบ้านที่เข้าไปอยู่ในคณะกรรมการนั้น ๆ ด้วย ไม่กล้าที่จะพูดหรือ

นำเสนอความคิดเห็นของตนเอง เนื่องจากรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีตำแหน่ง ไม่มีอำนาจ และไม่มีพลังมากเพียงพอ จึงอยู่ในสภาวะของการอยู่ในคณะกรรมการไปแบบแค้น ๆ

ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมในอีกด้านหนึ่ง คือ การทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นมีลักษณะแบบปัจเจกชนมากขึ้น เช่นที่พบว่า คนท้องถิ่นจังหวัดระยองในปัจจุบัน ไม่ค่อยมีการนั่งพูดคุยใต้ถุนสวนทุกซอกทุกซิบหรือการไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ เหมือนเดิม ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากลักษณะของการประกอบอาชีพที่ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานซึ่งกันและกันเหมือนสังคมนเกษตรกรรมขณะเดียวกันชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันไปพึ่งตลาดมากกว่ากิจกรรมของชุมชนซึ่งก็นำไปสู่ลัทธิบริโภคนิยมในท้องถิ่น ในมิติของความสัมพันธ์ในครอบครัวพบว่า ครอบครัวมีขนาดเล็กลงมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความห่างเหินระหว่างสมาชิกในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น เพราะมีชีวิตนอกครอบครัวเป็นตัวกำหนดกิจกรรมชีวิตประจำวันมากกว่า (ขวัญศิริ เจริญทรัพย์, 2541; เศรษฐ์ สุกงำเน็ด และคณะ, 2544, หน้า 28-29; สุรัชชัย หวันแก้ว, ปรีชา คุวินพันธ์ และประสิทธิ์ สวาสต์ญาติ, 2543, หน้า 24-26) ผนวกกับการเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีที่ทำให้การสื่อสารง่ายขึ้นและเร็วขึ้น มีการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการช่วยติดต่อ การพบปะกันและกัน (Face to Face) จึงลดน้อยลง เพราะเข้าใจว่าได้สื่อสารกันครบสมบูรณ์แล้ว ผู้คนในทุกช่วงวัยทั้งเด็ก หนุ่มสาว วัยทำงานและผู้สูงอายุ จึงเข้าสู่สังคมก้มหน้ากันอย่างถ้วนหน้า

2. ความขัดแย้งทางสังคมและความรุนแรง

ปัญหาจากการพัฒนาอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก คือ ความขัดแย้งทางสังคมอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่ การสร้างโรงไฟฟ้า ฯลฯ เหล่านี้ เป็นปัจจัยในการวัดการพัฒนาและวัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่วัดตัวเลขได้ชัดเจน เช่น กรณีการสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ก็ทำให้คนในพื้นที่แตกแยกเป็นสองกลุ่มอย่างชัดเจน คือ เอาโรงไฟฟ้าและไม่เอาโรงไฟฟ้า ในจังหวัดระยองที่มีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จนกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรม

ก็เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ การบังคับเวนคืนที่ดินราคาถูก การโอนหนึ่งเขตอุตสาหกรรม ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางเสียง การกัดเซาะชายหาดท่องเที่ยว การทิ้งขยะพิษ และปัญหาการดำเนินงานของโรงกำจัดขยะเจเนโก้ (สุริชัย หวันแก้ว, 2549, หน้า 3) นอกจากนี้ความขัดแย้งทางสังคมอันเป็นผลพวงจากการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกก็ขยายตัวรุนแรงมากขึ้น เช่น มีการข่มขู่คุกคาม แกนนำนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ ที่ลงพื้นที่ศึกษาวิจัยและร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวกับภาคประชาชนในการเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมให้กับชาวบ้าน ความรุนแรงได้ลุกลามไปเป็นการลอบสังหาร แกนนำชาวบ้าน เช่น นายรินทร์ โพธิ์แดง เจ้าของรางวัลลูกโลกสีเขียว ประธานกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ "เขาชะอางกลางทุ่ง", สจ. ประเสริฐ รักเภา นายความที่ออกมาต่อสู้คัดค้านเรื่องสิ่งแวดล้อม กรณีการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะรวม รวมถึงการตายอย่างมีเงื่อนงำของ นายสุทธิ อัครมาศย์ อดีตผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก เป็นต้น ซึ่งกรณีนี้หากเปรียบเทียบกับกรณีโรงไฟฟ้าบ่อนอก ก็ปรากฏว่านายเจริญ วัตอักษร แกนนำต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าก็ถูกฆ่าตายเช่นเดียวกัน ฉะนั้น สิ่งนี้จึงเป็นอีกปัญหาที่เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนา ที่รัฐไม่เคยมองว่าเป็นเรื่องเดียวกันหรือเป็นผลกระทบจากการพัฒนาที่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง และนำไปสู่ปัญหาที่ร้ายลึกในชุมชนจนยากที่จะประสานให้กลับคืนมาได้อีก

3 ทศวรรษแห่งความยุติธรรม : สภาวะแห่งการอยู่ร้อน - นอนทุกข์ ของคนตะวันออก

แรงกดดันของปัญหาจากผลกระทบของการพัฒนาและความยุติธรรมที่ชาวบ้านได้รับ ปรากฏว่ากว่า 3 ทศวรรษ ชาวบ้านต้องอยู่ในสภาวะของความสิ้นหวังและไร้ทางออกกับอนาคตของชีวิตของทั้งตนเองและลูกหลาน เพราะการโฆษณาจากรัฐว่าจะเอางาน เอาเงิน เอาความเจริญมาให้ ทำให้เกิดการฝากความหวังในนโยบายและแนวทางการจัดการทั้งหมด แต่เมื่อเกิดปัญหา การแก้ปัญหาของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ก็จะกลายเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความคาดหวังของประชาชน เห็นได้จากการที่รัฐบาลไม่ได้จริงจังในการแก้ปัญหาให้กับประชาชน

ผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับช่วงการเลือกตั้งหาเสียงที่ทำให้ประชาชนดูจะมีความหวังขึ้นทุกครั้ง เพราะดูเหมือนผู้สมัครจะรู้ซึ่งถึงปัญหาเป็นอย่างดี แต่เมื่อได้รับเลือกตั้งผู้สมัครก็หายออกจากพื้นที่

พรรคการเมืองที่หมุนเวียนเข้ามามีอำนาจรัฐก็ได้เปิดเผยให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการร่วมมือและรับใช้กลุ่มทุน ดังที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิด ไม่ได้สนใจต่อการแก้ปัญหาให้กับประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความผิดหวังและการสูญเสียได้กลายเป็นบทเรียนและประสบการณ์ให้ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และดูเหมือนทางออกที่จะเป็นการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงจึงไม่ใช่การรอคอยรัฐเข้ามาทำหน้าที่อย่างมีความหวัง แต่ต้องเป็นการจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวกันเป็นขบวนการภาคประชาชนตะวันออกเฉียงเหนือ 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1.จังหวัดจันทบุรี 2.จังหวัดฉะเชิงเทรา 3.จังหวัดชลบุรี 4.จังหวัดตราด 5.จังหวัดปราจีนบุรี 6.จังหวัดระยอง 7.จังหวัดสระแก้ว และ 8.จังหวัดนครนายก และอีก 14 องค์กรภาคประชาชนที่เข้าร่วมได้ร่วมกันถอดบทเรียนและหาข้อสรุปแนวทางการแก้ปัญหา โดยประชาชนในขบวนการดังกล่าวร่วมกันดำเนินการเอง

จากการประชุม ขบวนการภาคประชาชน เห็นว่า การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างกว้างขวางแต่ไร้ทิศทาง เป็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบสั่งการจากบนลงล่าง (Top Down Policy) ภายใต้การชี้นำของรัฐบาลที่สั่งการแบบอำนาจนิยม ใช้กลไกราชการเป็นตัวขับเคลื่อน และสร้างพันธมิตรกับกลุ่มทุนทั้งในระดับชาติ ทุนต่างชาติ และทุนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนา โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา นอกจากนี้ จากประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่ มีการใช้อำนาจนอกระบบ (อิทธิพล) คุกคามประชาชนเพื่อใหยินยอมต่อความต้องการของกลุ่มทุนที่เข้ามาในพื้นที่ผ่านนโยบายการพัฒนา ทำให้การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรม เพราะขาดไร้การทบทวนทิศทางการพัฒนาอันนำไปสู่การสร้างวิกฤตในระยะยาวต่อชุมชนท้องถิ่นและชีวิตประชาชนในพื้นที่ เห็นได้ชัดจากผลกระทบจากการพัฒนา เช่น ผลกระทบต่อคุณภาพ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงมากขึ้น การลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอันตรายในพื้นที่ผลิตอาหารของตะวันออก นำไปสู่ปัญหาการปนเปื้อนของสารพิษในแหล่งผลิตอาหาร การทำลายห่วงโซ่อาหารในแหล่งน้ำธรรมชาติ การไม่สามารถกำกับติดตามควบคุมการก่อกมลพิษของโรงงาน และชุมชนอย่างใกล้ชิด ความล้มเหลวของชุมชนท้องถิ่นที่จะขยายกว้างขึ้น การเกิดปัญหาด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต การเสียสมดุลในการพัฒนาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ชุมชน การผังเมือง การแพร่ระบาดของมลพิษ ฯลฯ นอกจากนี้ยังปรากฏการลอบฆ่าผู้นำชุมชนที่ถูกขังมาต่อต้าน และปัญหาการฟ้องร้องจากหน่วยงานรัฐโดยไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของพื้นที่ที่ถูกลักลอบทิ้งวัตถุอันตราย เช่น ชุมชนหนองแห่น ชุมชนท่าตูม ชุมชนบ้านพระ ชุมชนนาวังหิน และชุมชนมาบไม้ ฯลฯ ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ ฯลฯ การขาดแคลนน้ำ น้ำอยู่ในท่อ จากแหล่งน้ำต้นทุนไปยังอุตสาหกรรม การแย่งชิงน้ำในภาคการเกษตร เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการไม่มีศักยภาพของหน่วยงานสิ่งแวดล้อม ที่เพียงพอต่อการค้นหาพิสูจน์ต้นเหตุปัญหาให้เป็นที่ปรากฏและเกิดการรับรู้อย่างเท่าทัน รวมถึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่พบได้เองในจังหวัด ต้องพึ่งพาหน่วยงานราชการจากส่วนกลางซึ่งเป็นไปอย่างล่าช้า (สมนึก จงมีวดีน, 2557)

ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ได้เบาบางลง เพราะแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมให้มีการขยายการลงทุนในพื้นที่ภาคตะวันออกโดยไม่มีการประเมินขีดจำกัดและศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติสังคมและสิ่งแวดล้อม (SEA) ที่จะรองรับยังคงเป็นแนวทางเช่นเดิม ความพยายามแก้ไขผังเมืองรวมจังหวัดของภาคตะวันออกเพื่อเอื้อต่อสิทธิการลงทุนของกลุ่มทุนมากกว่าการสร้างสมดุลในการใช้ประโยชน์พื้นที่ อีกทั้งระบบบริหารราชการแผ่นดินรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ส่วนกลาง ที่ยังคงกำหนดแบบบนลงล่าง โดยกลุ่มผู้นำและชนชั้นนำทางการเมืองและเศรษฐกิจมีบทบาทในการกำหนดการพัฒนามากกว่า ในขณะที่อยู่ที่ประชาชนในพื้นที่ตะวันออกส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ตรงความต้องการและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นั่นเพราะไม่มีการรับฟังความคิดเห็นประชาชนอย่างเป็นระบบ และขาดการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

และผู้เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง โดยไม่สะท้อนเรื่องราวด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้น ทำให้การพิจารณาสถานการณ์และปัญหา รวมทั้งการปรึกษาต่าง ๆ อยู่ในกลุ่มคนที่จำกัด ทำให้ขาดพลังสังคมเข้าร่วมช่วยกันคลี่คลาย อีกทั้งในหลายกรณีชุมชนท้องถิ่นคือผู้ที่ถูกระงับ และต่อสู้กับปัญหาและผลกระทบอย่างโดดเดี่ยว จนไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานของระบบราชการในที่สุด (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2557)

เมื่อคนตระวันออกลุกขึ้นสู้ประกาศยุทธศาสตร์ 3-4-5 : เพื่ออนาคตที่ดีกว่าของลูกหลาน

จากสภาพปัญหาของการพัฒนา ที่ส่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงและความไม่จริงจังของภาครัฐและกลไกราชการในการแก้ปัญหา การเข้าไม่ถึงกระบวนการใช้อำนาจของรัฐที่มุ่งสนองตอบการขยายตัวของทุนโดยไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนที่เสียเปรียบหรือได้รับผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาเท่าที่ควร จึงเกิดการรวมตัวของภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียง เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่เรียกร้องสิทธิผลประโยชน์ ความเป็นธรรมของตนและอนาคตของลูกหลาน ขบวนการภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงจึงเกิดขึ้นและกลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นความจำเป็นที่พวกเขาต้องรักษาสีหรือผลประโยชน์อันชอบธรรมในระบบประชาธิปไตยเอาไว้ (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548)

“สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปตะวันออกเฉียง” จากสภาพปัญหาของการพัฒนา ที่ส่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงและความไม่จริงจังของภาครัฐและกลไกราชการในการแก้ปัญหา การเข้าไม่ถึงกระบวนการใช้อำนาจของรัฐที่มุ่งสนองตอบการขยายตัวของทุนโดยไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนที่เสียเปรียบ หรือได้รับผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาเท่าที่ควร จึงเกิดการรวมตัวของภาคประชาชนในภาคตะวันออกเฉียง เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่เรียกร้องสิทธิผลประโยชน์ความเป็นธรรมของตนและอนาคตของลูกหลาน ขบวนการภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงจึงเกิดขึ้นและกลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นความจำเป็นที่พวกเขา

ต้องรักษาสีทิวหรือผลประโยชน์อันชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยเอาไว้
(เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548)

ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 เพื่อคนตะวันออก

ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 : 3 คือ เป้าหมายที่จะมุ่งไป

3 (1) การปกป้องพื้นที่และสร้างความมั่นคงทางอาหาร การปกป้องพื้นที่และสร้างความมั่นคงทางอาหารของคนในภาคตะวันออกเป็นประเด็นที่สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกเห็นความสำคัญเป็นประเด็นแรกเนื่องจากผลพวงของการพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำลายพื้นที่อาหารและทรัพยากรของคนในภาคตะวันออก ทั้งที่ภาคตะวันออกประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและอุดมสมบูรณ์จนสามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอเพื่อเลี้ยงประชากรภายในประเทศและส่งออกนารายได้มหาศาลสู่ประเทศ แต่การพัฒนาที่ผ่านมาได้เปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างอีกทั้งภาคตะวันออกที่ต้องเผชิญหน้ากระแสโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การเกิดขึ้นของโรคและภัยคุกคามใหม่ ๆ สถานการณ์ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและภาวะโลกร้อน ตลอดจนความจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎกติกาสากลด้านการค้าระหว่างประเทศ และการเปิดการค้าเสรี บังคับให้เวลานี้ล้วนส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงและยั่งยืนด้านอาหารของประเทศได้ หากไม่สามารถดูแลจัดการระบบอาหารของภูมิภาคตะวันออกระยะยาว อาจมีผลกระทบต่อชีวิตประชาชน โดย Food and Agricultural Organization (FAO) ได้ชี้ให้เห็นความมั่นคงทางอาหารภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ อย่างเพียงพอ ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ และตรงกับวิถีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อการมีสุขภาพที่ดีของประชาชน โดยจะต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ

สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปกป้องพื้นที่และสร้างความมั่นคงทางอาหารของประชาชนในภาคตะวันออกให้สอดคล้องกับประเด็นความมั่นคงทางอาหารของ FAO ที่ขับเคลื่อนผลักดัน

ในประชาคมโลกเห็นความสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร “สภาวะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่ เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ” ซึ่งตามแนวคิดของ FAO นั้น ความมั่นคงทางอาหาร จะต้องมียอดประกอบสำคัญ 4 ประการ (นันทกานต์ จันทร์อ่อน, 2557)

1.) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) หมายถึง การมีอาหารในปริมาณที่ เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งจากการผลิตภายในประเทศและ/หรือการนำเข้า (รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร)

2.) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) หมายถึง การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสม (สิทธิ) 2 เพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

3.) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) หมายถึง การใช้ประโยชน์จาก อาหารในการบริโภค โดยมีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค - อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดีที่ทำให้ความเป็นอยู่ทางกายภาพได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ เพื่อให้อยู่ในสถานภาพที่ได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ดีและบรรลุนิยามความต้องการทางกายภาพ

4.) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) หมายถึง ประชาชนหรือครัวเรือน หรือบุคคลต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน (เช่น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภูมิภาค) หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักร (เช่น ความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล) เสถียรภาพด้านอาหารเกี่ยวข้องกับมิติความมั่นคงอาหารทั้งในเรื่องของการมีและการเข้าถึงอาหาร (อภิชาติพงษ์ ศรีหดุลชัย และคณะ, 2554, หน้า 23)

3 (2) การรักษาพื้นที่ทรัพยากรอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ

30 ปีของการพัฒนาฯ อย่างไรทิศทางของภาคตะวันออก ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำลายระบบนิเวศ ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในวงกว้างทั้งมนุษย์ สัตว์ และห่วงโซ่อาหารทั้งระบบ มีงานวิจัยจำนวนมากยืนยันตรงกันถึงสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออก

ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาฯ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550) สถานการณ์อยู่ในขั้นวิกฤตรุนแรงถึงขนาดหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานต้องปกปิดข้อมูล เพราะกลัวภาพลักษณ์ของหน่วยงานและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนให้มากที่สุด

ข้อเสนอของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก เห็นว่าต้องมีการเคลื่อนไหวสร้างพลังทางสังคมทั่วทั้งภูมิภาค สร้างเครือข่ายพันธมิตร มวลชน จัดตั้ง ฯลฯ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงผลพวงของผลกระทบจากการพัฒนาฯ และต้องช่วยกันเร่งการฟื้นฟูทรัพยากรอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ กัดดันเรียกร้องให้รัฐบาล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มทุนภาคอุตสาหกรรมตระหนักถึงผลพวงของผลกระทบจากการพัฒนาฯ และต้องช่วยกันเร่งการฟื้นฟูทรัพยากรอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ภารกิจเร่งด่วนของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกและเครือข่ายคือ การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภูมิภาค รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่เป็นภัยต่อระบบนิเวศ ตลอดจนรักษาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติ เร่งฟื้นฟูระบบนิเวศ (Ecosystem) ของภาคตะวันออก เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับบริเวณแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่ เพราะระบบนิเวศหนึ่ง ๆ นั้น ประกอบด้วยบริเวณที่สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ และกลุ่มประชากรที่มีชีวิตอยู่ในบริเวณดังกล่าว พี่ช และโดยเฉพาะสัตว์ต่าง ๆ ก็ต้องการบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีขนาดอย่างน้อยที่สุดที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อว่าการมีชีวิตอยู่รอดตลอดไป

ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ต้องมีการวางแผนการพัฒนาฯ ที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชน และระบบนิเวศ ให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดค้ำึงถึงคนรุ่นหลังที่ต้องมีชีวิตอยู่ในภาคตะวันออกต่อไป รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมาย รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริม

สร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชนในภาคตะวันออก

ข้อเสนอทางยุทธศาสตร์ของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก เห็นว่า ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องเร่งฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถฟื้นฟูสภาพได้ให้มีศักยภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งสงวนรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกระจายอำนาจหน้าที่ไปสู่จังหวัดและท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ รักษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมไปกว่าในปัจจุบัน และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต โดยให้ความสำคัญฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

- ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดินการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และสภาพแวดล้อม โดยครอบคลุมพื้นที่ทั้งภาค พร้อมการเร่งอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรดิน และที่ดินที่เสื่อมโทรมให้เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเร่งรัดฟื้นฟูที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์อนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีลักษณะเด่นทางนิเวศวิทยาและ ธรณีวิทยาบนพื้นฐานความสมดุลของธรรมชาติ

- ทรัพยากรป่าไม้ให้มีการใช้พื้นที่ป่าไม้ตามวิถีทางในเชิงอนุรักษ์คุณภาพของระบบนิเวศ เพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

- ทรัพยากรน้ำให้มีการพัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ ทั้งแหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดินให้เป็นระบบลุ่มน้ำในทุกลุ่มน้ำ เพื่อให้มีปริมาณที่เพียงพอ และมีคุณภาพที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน

- ทรัพยากรพลังงานให้มีการผลิตและพัฒนาแหล่งพลังงานให้เพียงพอ กับความต้องการอย่างประหยัดโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ ให้มีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

- ทรัพยากรชายฝั่งทะเลสงวนให้มีพื้นที่ป่าชายเลนไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลทุกประเภท

ต้องมีการควบคุมป้องกันและขจัดปัญหาภาวะมลพิษ โดยให้คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ รวมทั้งเสียงและความสั่นสะเทือนในแหล่งต่าง ๆ อยู่ในระดับมาตรฐานที่เหมาะสมและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ท้องถิ่น ต้องมีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวม ระบบกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ที่ถูกสุขลักษณะ และมีระบบการจัดการของเสียอันตราย และสารอันตรายที่มี ประสิทธิภาพอนุรักษ์คุ้มครองและฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ท้องถิ่น เพื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียง ชุมชน ทุกระดับมีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ สังคม มรดกทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี ชุมชนทุกระดับและ ประชาชนมีจิตสำนึกและจิตวิญญาณ รวมทั้งมีความพร้อมในการมีส่วนร่วม ในการจัดการ สิ่งแวดล้อมในระดับที่เหมาะสมมีเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อป้องกัน และขจัดปัญหาภาวะมลพิษและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

3 (3) **มุ่งสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง** จากความไม่จริงจังและความ ไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลและกลไกราชการในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กับประชาชน ทำให้สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกเฉียง ได้นำเสนอ ยุทธศาสตร์สนับสนุนให้ท้องถิ่นจัดการตนเองเป็นอีกยุทธศาสตร์หลักในการ ขับเคลื่อนสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกเฉียงเพื่อแก้ปัญหาความไม่จริงจัง และความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลและกลไกราชการในพื้นที่ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา กระแสข้อเรียกร้องชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองไม่ได้เป็นข้อเสนอ ทางยุทธศาสตร์เฉพาะของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกเฉียงเท่านั้น แต่ทว่ากระแสข้อเรียกร้องชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้รับความสนใจและถูก พูดถึงอย่างกว้างในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่เฉพาะในแง่ชุมชนท้องถิ่นที่ถูกเอารัด เอาเปรียบจากรัฐและระบบทุนนิยมเท่านั้น แต่ในทางกลับกันกระแสข้อเรียกร้อง ให้มีการจัดการตนเองชุมชนท้องถิ่นถูกมองในแง่ที่เป็นความหวังในการพลิกฟื้น หรือปฏิรูปสังคมไทยจากฐานรากด้วย

ที่ผ่านมาสังคมไทยตระหนักว่า การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในการ พัฒนาเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดและไม่ใช่ว่าสิ่งที่จะปิดกั้นได้อีกต่อไป เห็นได้

จากบทบัญญัติการกระจายอำนาจที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 และในกฎหมายลูก รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับ รวมถึง พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กฎหมายนี้มีเจตนารมณ์ที่จะให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง “สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนรวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศการสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบบรรณาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรอง สิทธิชุมชนและประชาชน ให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น”

การตื่นตัวของชุมชนท้องถิ่นในทุกภาคของประเทศแม้ยังไม่ใช้ทั้งหมด แต่ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นที่สามารถจัดการตนเองจนประสบความสำเร็จได้ก็มีเป็นจำนวนมาก ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้เป็นตัวอย่งที่มีชีวิตและมีบทเรียนแบ่งปันให้ชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมและศักยภาพของตน การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นนั้นมีผลคือน้อย 2 ประการ 1.ประชาชนสามารถออกแบบการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของตนเองได้มากที่สุด และการพัฒนาเช่นนั้นมีความยั่งยืนกว่าการพัฒนาที่หน่วย งานข้างนอกออกแบบและวางแผนมาให้ 2.ชุมชนมีความเข้มแข็งเพราะประชาชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมคิดร่วมทำกันอย่างกว้างขวาง จากกระแสการเปลี่ยนผ่านที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าโฉมหน้าของชุมชนท้องถิ่นไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการนี้ และนโยบายที่ชี้้นำการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลา ในยุคแรก ๆ ของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำโดยรัฐ เพื่อมุ่งจะให้มีความทันสมัยแต่ผลที่ตามมากลายเป็น “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา”

ช่วงเวลาประมาณ 20-30 ปีที่ผ่านมา สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัด คือ ความไร้ประสิทธิภาพของอำนาจรัฐในการจัดการปัญหาสำคัญ ๆ หลายประการ ได้กลายเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้พลเมืองที่ตระหนักรู้ในความเป็นพลเมืองในชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งเริ่มลุกขึ้นมาจัดการปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง แทนที่จะรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐหรือองค์กรอื่นจากภายนอก ความหย่อนประสิทธิภาพของรัฐหลัก ๆ สามารถเห็นได้จากเรื่องที่สำคัญ 3 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1.) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบไม่มีข้อสงสัยเลยว่านโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกเป็นหลักได้ทำให้ทรัพยากรในภาคเกษตรซึ่งรองรับวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนมากถูกนำไปใช้เพื่อสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมและในบางกรณีถูกแย่งชิงไป โดยมีอำนาจรัฐอยู่เบื้องหลังหรือไม่ก็มีโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรมค้ำจุนอยู่ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาเรื่องป่าไม้ แหล่งน้ำ แร่ธาตุ ที่ดินหรือมลพิษอุตสาหกรรม ชุมชนท้องถิ่นคือฝ่ายที่สูญเสียโดยที่อำนาจรัฐ ซึ่งแม้จะมีประสิทธิภาพอยู่บ้างในบางครั้ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะจัดการปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนท้องถิ่นได้ เพราะความหย่อนประสิทธิภาพของกลไกอำนาจรัฐรากเหง้าของปัญหาจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

2.) การกระจายอำนาจ แม้ว่าการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นจะเป็นข้อกำหนดที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 - รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550) และในกฎหมายลูก (Organic Laws) ตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ แต่รูปธรรมของการกระจายอำนาจก็ยังติดขัดอยู่มากทำให้อำนาจในการจัดการตนเองจริง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนมีข้อจำกัด เช่น ในด้านงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังต้องพึ่งรัฐเป็นส่วนใหญ่ ข้อกำหนดใน พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ฯ ที่เคยกำหนดให้รัฐส่วนกลางต้องจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ใน พ.ศ. 2549 ก็ไม่ดำเนินการให้บรรลุผล ซึ่งความเป็นจริงรัฐยังไม่ส่งเสริมการกระจายอำนาจเท่าที่ควร รัฐส่วนกลางยังมีการควบคุมอยู่ค่อนข้างมาก ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนแม้จะมีโอกาสอยู่บ้าง แต่ความเคยชินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่ได้ตอบสนองเจตนารมณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง ดังนั้น ถ้าถือตามกติกของรัฐที่มีอยู่การกระจายอำนาจให้ประชาชนกำหนดการพัฒนาได้ด้วยตนเองก็ยังไม่เกิดขึ้นจริง ๆ

3.) การกระจายรายได้นับตั้งแต่เริ่มยุคพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเมื่อ 50 ปีที่แล้วรายได้ของชาติกระจุกตัวอยู่ในมือของคนส่วนน้อยตลอดมา

คนที่รวยที่สุดร้อยละ 20 ของประเทศ (กลุ่มบนสุด) มีส่วนแบ่งรายได้มากกว่าร้อยละ 54 ของทั้งประเทศ ชนบทซึ่งเป็นที่อยู่ของคนส่วนใหญ่ มีส่วนแบ่งได้น้อยกว่าเมือง ภาคการเกษตรซึ่งรองรับแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ มีส่วนแบ่งความมั่งคั่งของชาติเพียงแค่อ้อยละ 10 ของทั้งหมด คริวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน คนจนในสลัมเมือง มีชีวิตอยู่อย่างไร้ความหวัง ฯลฯ

สถานการณ์ที่เป็นปัญหาเช่นนี้ยังดำรงอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนี้แล้ว ผู้คนในชุมชนซึ่งตระหนักในปัญหาของตนและเห็นความหย่อนประสิทธิภาพของอำนาจรัฐจึงลุกขึ้นมาจัดการปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวของพวกเขาเอง ด้วยความเป็นพลเมืองที่มีจิตสาธารณะอยู่แทบทั้งนั้น พลเมืองเหล่านี้อาจเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นผู้นำหรือไม่ใช่ผู้นำ หากแต่มีความตระหนักในปัญหาที่ชุมชนท้องถิ่นของเขาประสบอยู่ และคือคนที่เป็พลังเบื้องต้นที่ปลุกให้พลังเจียบอื่น ๆ ตระหนักว่า พวกเขาเองในฐานะประชาชนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจในมือก็มีความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่ด้วยตนเองได้แล้วยื่นมือเข้ามาประสานกันจนเกิดพลังมากพอที่จะขับเคลื่อนการจัดการตนเอง (สุภาพคนไทย, 2557)

ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 : 4 คือ การเข้าร่วมเคลื่อนไหวของและสนับสนุนปฏิบัติการใน 4 พื้นที่

4 (1) **พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายฐานราก** สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกได้กำหนดยุทธศาสตร์สร้างพื้นที่การเคลื่อนไหวที่ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายฐานรากในการเคลื่อนไหว โดยมุ่งสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออก เร่งจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนให้ครบทุกตำบล สร้างเครือข่ายสมาชิกของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกในแนวราบและโยงใยแบบใยแมงมุม มีการขับเคลื่อนขบวนพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกเมืองเต็มพื้นที่ เครือข่ายองค์กรชุมชนจะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 3 ด้านข้างต้น โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

4 (2) **พื้นที่นโยบายสาธารณะ** สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก ต้องเร่งสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนในภาคตะวันออก และในฐานะของการสร้างพื้นที่อำนาจในกลไกในการผลักดันนโยบายสาธารณะ วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการเปิดพื้นที่สาธารณะทางสังคมอย่างกว้างขวางและหลากหลาย เพื่อให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมภาคตะวันออก ได้มีพื้นที่พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันหาทางออกร่วมกัน หรือมีข้อเสนอในการปฏิบัติต่อฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจนเกิดกระบวนการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ ให้บรรลุยุทธศาสตร์ของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก

การดำเนินพื้นที่นโยบายสาธารณะภายใต้แนวคิดของการสร้างนโยบายสาธารณะในทิศทางที่สังคมโดยรวม ต้องการจะไปถึงโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และตัดสินใจร่วมกันของทุกภาคส่วน สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก ต้องการปรับทิศทางนโยบายสาธารณะที่ผ่านมาที่ลักษณะการสร้างนโยบายสาธารณะจากเบื้องบน (Top down Policy) ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่นแล้วนำไปสู่วิกฤตปัญหา โดยเสนอแนวนโยบายสาธารณะใหม่แบบผสมผสาน (Integrate Policy)

จึงอาจสรุปความหมายการสร้างนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก เป็นการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สร้างความสัมพันธ์ของการตัดสินใจของฝ่ายต่าง ๆ ในทิศทางที่สังคมต้องการ โดยการสร้างพื้นที่สาธารณะให้กับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรีกษาหารือ ถกแถลงอย่างเปิดเผย และเกิดกระบวนการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติผ่านการประชุมที่เป็นระบบตั้งอยู่บนหลักการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานศีลธรรมอันดีกลไกการทำงาน กลไกการทำงานสามารถแบ่งได้

4 (3) **พื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญ** การสร้างพื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญ เป็นแนวทางการเคลื่อนไหวของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก เพื่อการสนับสนุนปฏิบัติการการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจลดอำนาจรัฐเพิ่มอำนาจพลเมืองอย่างยั่งยืน สาระสำคัญของแนวคิดยึดพื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญ คือ การผลักดันในยุทธศาสตร์ของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออกให้อยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในประเด็น 1) สิทธิชุมชน 2) กลไกการถ่วงดุลอำนาจ

จากประชาชน 3) นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในการดูแลสิทธิเสมอภาคด้านสวัสดิการ และคุณภาพชีวิต 4) สิทธิเสรีภาพประชาชน 5) การสงวนรักษาและการปกป้องทรัพยากรเองได้ด้วยประชาชน 6) การกระจายอำนาจมีพื้นที่สภาพลเมือง ในโครงสร้างใหม่ 7) การปฏิรูปการเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง และการควบคุมอำนาจการตรวจสอบของประชาชน หากประเด็นเหล่านี้ถูกบรรจุในรัฐธรรมนูญ จะเป็นการสร้างพื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญให้ฝ่ายประชาชน ให้มีอำนาจการต่อรอง ถ่วงดุล กับฝ่ายรัฐ และฝ่ายทุน

4 (4) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ แนวทางการเคลื่อนไหวของสภาพลเมือง เพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก ประเด็นต่อมาคือการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงพี่น้องประชาชนในภาคตะวันออก คนไทยทั้งประเทศและส่งเสียงไปถึงประชาคมโลก เพื่อให้เห็นปัญหาและความต้องการของคนในภาคตะวันออก โดยเร่งเพิ่มพื้นที่สื่อสารภรณ์ะในรูปของเครือข่ายพันธมิตรสื่อภาคประชาชน เพิ่มช่องทางสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงอย่างรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ เช่น Facebook Twitter Instagram Line วิทยุชุมชน ฯลฯ ใช้ช่องทางสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก สร้างแนวร่วมในเชิงอุดมการณ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ แสวงหาแนวร่วมพันธมิตรในทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน นักวิชาการที่จุดยืนข้างประชาชนและรักความเป็นธรรม องค์กรพัฒนาเอกชน NGO ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำสตรี นิสิตนักศึกษา เยาวชนคนหนุ่มสาว ในพื้นที่ ผู้นำทางจิตวิญญาณ ปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปิน กวีพื้นบ้าน ฯลฯ

“ปลุกป่า - ล้อมเมือง...สร้างสังคมที่เป็นธรรม”

ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 : 5 คือ 5 แผนปฏิบัติการเร่งด่วน

5 (1) กำหนดแผนปฏิบัติการริเริ่มสร้างเครือข่ายพลเมืองในแต่ละพื้นที่ อย่างกว้างขวาง จัดตั้งมวลชน สร้างสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูประดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

5 (2) กำหนดแผนปฏิบัติการรับรู้ เติบโตองค์ความรู้ สถานการณ์ความเข้าใจ ในการปฏิรูป พัฒนาศักยภาพเครือข่ายพลเมืองในการทำข้อเสนอการปฏิรูป ในแต่ละพื้นที่

5 (3) กำหนดแผนปฏิบัติการ เปิดใจ/เคลียร์ใจ/ให้อภัยที่ผ่านมาเพื่อยกระดับข้อเสนอการปฏิรูปในแต่ละพื้นที่ไปสู่ข้อเสนอระดับภาคร่วมกัน และผลักดันสู่การปฏิรูปร่วมกับรัฐ

5 (4) กำหนดแผนปฏิบัติการ สร้างสรรค์ (ร่าง) รัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจสู่คนตะวันออกอย่างแท้จริง และผลักดันให้มีการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจไปสู่ประชาชนพลเมือง ให้อำนาจพื้นที่จัดการตนเองได้มีสมดุลงานแห่งการปกครองในส่วนของภาคตะวันออก และ

5 (5) กำหนดแผนปฏิบัติการ เปลี่ยนแปลงกำหนดแผนพัฒนาภาคตะวันออกเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนร่วมกัน และผลักดันสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นแผนที่สร้างงานให้คนส่วนใหญ่ กระจายผลประโยชน์ลงสู่ด้านล่าง พัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เป็นแผนที่ใช้ทรัพยากรโดยคำนึงถึงคนรุ่นต่อไป สำคัญคือต้องเป็นแผนที่ฟังเสียงคนส่วนใหญ่ กล่าวถึงที่มาการก่อรูปของสภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปตะวันออก

สรุป

จากสภาพปัญหาของการพัฒนา ที่ยุติธรรมส่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออก และความไม่จริงในจริงของภาครัฐและกลไกราชการในการแก้ปัญหา ทางเลือกสุดท้ายของประชาชนต้องลุกขึ้นสู้ด้วยขบวนการภาคประชาชนเอง ภายใต้ชื่อ “สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปภาคตะวันออก” และประกาศเจตนารมณ์ในการเคลื่อนไหวภายใต้ยุทธศาสตร์ตะวันออก 3-4-5 เพื่อคนตะวันออก ซึ่งในทางหนึ่งจะพบว่ามีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นทางการที่ต้องการให้ประชาชนได้เข้ามาร่วมพูดคุย ถกแถลงกันด้วยความเป็นเหตุเป็นผลบนพื้นที่สาธารณะ เพราะข้อสรุปที่ได้เป็นสิ่งที่จะสะท้อนการพูดคุยกันอย่างถึงรากถึงแก่นของปัญหา และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมในการพูดคุยและเสนอแนวทางออกอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะเข้าไปครอบครองอำนาจรัฐ หากแต่ต้องการให้เห็นว่า ข้อเสนอแนะนี้ คือข้อเสนอจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของ

อำนาจอธิปไตย

3 คือ เป้าหมายที่จะมุ่งไป (1) การปกป้องพื้นที่และสร้างความมั่นคงทางอาหาร (2) การรักษาพื้นที่ฟูทรีพยากรอนุรักษ์พื้นที่ฟูทรีพยากรธรรมชาติ (3) มุ่งสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

4 คือ การเข้าร่วมเคลื่อนไหวของและสนับสนุนปฏิบัติการใน 4 พื้นที่ (1) พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายฐานราก (2) พื้นที่นโยบายสาธารณะ (3) พื้นที่อำนาจในรัฐธรรมนูญ (4) การสื่อสารประชาสัมพันธ์

5 คือ 5 แผนปฏิบัติการเร่งด่วน (1) กำหนดแผนปฏิบัติการเริ่มสร้างเครือข่ายพลเมืองจัดตั้งมวลชน สร้างสภาพพลเมืองเพื่อการปฏิรูป (2) กำหนดแผนปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายพลเมืองในการทำข้อเสนอการปฏิรูปในแต่ละพื้นที่ (3) กำหนดแผนปฏิบัติการ เปิดใจ ให้อภัยที่ผ่านมาเพื่อยกระดับข้อเสนอร่วมกันและผลักดันสู่การปฏิรูปร่วมกับรัฐ (4) กำหนดแผนปฏิบัติการสร้างสวคักรัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจสู่คนตะวันออกอย่างแท้จริง และผลักดันให้มีการประกาศให้เป็นรัฐธรรมนูญที่กระจายอำนาจไปสู่ประชาชนพลเมืองให้อำนาจพื้นที่จัดการตนเองได้มีสมดุลงแห่งการปกครองในส่วนของภาคตะวันออก (5) กำหนดแผนปฏิบัติการ เปลี่ยนแปลงกำหนดแผนพัฒนาภาคตะวันออก เพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนร่วมกัน และผลักดันสู่การปฏิบัติจริง

บรรณานุกรม

- กฤษฎา เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐ์. (2530). พื้นที่สามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกกับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างภูมิภาคและการพัฒนาแบบพึ่งพาของระบบเศรษฐกิจไทย : รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญศิริ เจริญทรัพย์. (2541). ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนหนองแปบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาวิชามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2549). การพัฒนาอุตสาหกรรมยั่งยืนในภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (GSEI).
- _____. (2550). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัญหาขาดแคลนน้ำและนัยการสร้างเมืองน่าอยู่ในจังหวัดระยอง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชุมชนไท.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครืออ่อน. (2549). การจัดทำผังพิสัยการวิจัยระบบสุขภาพกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ในอนุภาคตะวันออก : รายงานวิจัย. ชลบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).
- เดชรรัตน์ สุขกำเนิด, ศุภกิจ นันทะวรการ, และวิภา ชื่นชิต. (2550). มลพิษ...สุขภาพ...และอุตสาหกรรมที่มาตาพุด. นนทบุรี: มูลนิธินโยบายสุขภาพ.
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน. (2557). ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. ในวารสารวิชาการสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 4 (2 มกราคม 2557).
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร मुखสุวรรณ. (2546). รายงานการศึกษาการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วิวัฒน์ชัย อัดถากกร. (2544). ผ่าแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.

- สมนึก จงมีวดีน. (2557). **เส้นทางการปฏิรูปภาคตะวันออกและปฏิบัติการระยะเฉพาะหน้า**. ชลบุรี: สภาพลเมืองเพื่อการปฏิรูปตะวันออก.
- สุขภาพคนไทย. (2557). **ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง...สู่การปฏิรูปประเทศจากฐานราก**. วันที่ค้นข้อมูล 6 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2014/thai_2014_25.pdf.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2549, 22 สิงหาคม). **ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกกับต้นทุนที่มองไม่เห็น : จริยธรรมการพัฒนาเพื่ออนาคต**. ใน **สัมมนาทางเลือกในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เอื้อต่อสุขภาวะของคนในภาคตะวันออก**. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุริชัย หวันแก้ว, ปรีชา คูวินพันธ์, และประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ. (2543). **ผลกระทบทางสังคมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อชุมชนท้องถิ่น : รายงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). **การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- เสนาะ อุณากุล. (2531). **ยุทธศาสตร์การพัฒนา : อดีต ปัจจุบัน อนาคต กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา**. กรุงเทพฯ: กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา.
- อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุขชัย, ศรีณีย์ วรธรรณ์จรรยา, เดชา ศุภวัฒน์, และสุภาวดี โปธิยะราช. (2554). **ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของไทย**. วันที่ค้นข้อมูล 6 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.itd.or.th/research-report/238-2012-02-09-16-48-03>.
- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2557, 31 กรกฎาคม). **ภาคประชาชน 8 จังหวัดเสนอให้ คสช.ปฏิรูปสังคมภาคตะวันออก**. วันที่ค้นข้อมูล 6 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Local/View News.aspx?NewsID=9570000087045>.